

BARNA ANDRÁS PÉTER

Kriminológiai Tanszék

Témavezető: dr. Inzelt Éva Veronika PhD, egyetemi adjunktus

DOI: <https://doi.org/10.56966/2024.19.Barna>

A FIÓKTELEPEK BÜNTETŐJOGI STÁTUSZA

1. A büntethetőség és a hatályos szabályozás dilemmája

A külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe a külföldi székhelyű vállalkozások magyarországi fióktelepeiről és kereskedelmi képviselőiről szóló 1997. évi CXXXII. törvény (a továbbiakban: Ftv.) szerint „*a külföldi vállalkozás jogi személyiséggel nem rendelkező, gazdálkodási önállósággal felruházott olyan szervezeti egysége, amelyet önálló cégformaként a belföldi cégnyilvántartásban a külföldi vállalkozás fióktelepeként bejegyeztek.*”¹ „*A fióktelep jogképes, cégneve alatt a külföldi vállalkozás javára jogokat szerzhet és a külföldi vállalkozás terhére kötelezettségeket vállalhat, így különösen vagyont szerzhet, szerződést köthet, pert indíthat és perelhető.*”²

A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény (a továbbiakban: Jszbt.) tárgyi hatálya szerint: „*jogi személy: minden szervezet és annak önálló képviselői joggal rendelkező szervezeti egysége, amelyet jogszabály jogi személyként ismer el, valamint az a szervezet, amely a polgári jogi viszonyok önálló jogalanya lehet, és a tagoktól elkülönülő vagyonnal rendelkezik, ideértve a Polgári Törvénykönyv³ szerinti előtársaságokat is.*”⁴

Megállapítható tehát, hogy a fióktelep polgári jogi szempontból nem jogi személy, de jogképes jogalany, mely önállóan gazdálkodik saját cégneve alatt, így a fióktelep gazdasági/adójogi szempontból önálló vállalkozásnak minősül. Alapvetően gazdaságpolitikai kérdés, miként tekint a jogalkotó a fióktelepre.

A fióktelep státusza büntetőjogi szempontból nem rendezett, a polgári jogi és a gazdasági státusz az, ami meghatározza a felelősségi kérdéseket.

Elfogadva azt a feltételezést, hogy a fióktelep nem jogi személy, de jogképességgel rendelkező jogalany, adódik a kérdés, miként vonható felelősségre. Polgári jogi szempontból rendezettnek tűnik a fióktelep státusza a jogképesség miatt, ne feledkezzünk meg azonban az alapító mögöttes helytállási kötelezettségéről. A közigazgatási jog szempontjából is rendezett a szabályozás, hiszen az ágazati jogszabályok lehetőséget biztosítanak a fióktelepek esetleges jogszabály-sértéseinek kivizsgálására és hátrányos jogkövetkezmények alkalmazására.

¹ Ftv. 2. § b) pont

² Ftv. 3. § (1a) bekezdés

³ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

⁴ Jszbt. 1. § (1) bekezdés 1. pont

Büntetőjogi szempontból a kulcskérdés, hogy a nem jogi személy, de relatív jogképes jogalany státuszából fakadóan megállapítható-e önállóan a fióktelep felelőssége jogszabálysértés esetén, az kiterjedhet-e az alapítóra, milyen típusú szankciók és milyen mértékben alkalmazhatók? Alkalmazható-e a Jsztb., és ha igen, akkor kiterjed-e rá a tárgyi hatály?

2. A hatályos büntetőjogi szabályozás

Tekintettel arra, hogy a fióktelepek büntetőjogi helyzetéről, felelőségéről semmilyen rendelkezést, de még utalást sem tartalmaz az Ftv. és a Ptk.⁵, ezért a Jsztb. vizsgálata adhat érdemi választ. A törvény definíciója szerint, ahogy az előzőekben már idéztem: „*jogi személy minden szervezet és annak önálló képviselési joggal rendelkező szervezeti egysége, amelyet jogszabály jogi személyként ismer el, valamint az a szervezet, amely a polgári jogi viszonyok önálló jogalanya lehet, és a tagoktól elkülönülő vagyonnal rendelkezik, ideértve a Polgári Törvénykönyv szerinti előtársaságokat is*”.⁶

A definíció alapján első látásra úgy tűnhet, hogy a meghatározás második fordulatának a fióktelep megfelel, hiszen a polgári jogi viszonyok önálló jogalanya lehet, és a tagoktól elkülönült vagyonnal rendelkezik.

Álláspontom szerint időlegesen igen, hiszen a fióktelep az alapítástól a megszűnéséig maga rendelkezik a rábízott vagyon felett, így az elkülönül az alapító vagyontól. Ez azonban csak saját álláspont, így csak erre nem alapítható a jogszabályi szöveg értelmezése. Abban az esetben, ha nem fogadjuk el azt a tételt, mely szerint a fióktelep vagyona a működése alatt időben és térben elkülönül az alapítótól, akkor a fenti definíció már nem lesz érvényes a külföldi székhelyű vállalkozások magyarországi fióktelepeire, így azok nem lennének büntethetőek.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) habár nem tartalmaz kifejezetten a fióktelepekre vonatkozó rendelkezést, értelmező rendelkezése szerint gazdálkodó szervezet „*a polgári perrendtartás szerinti gazdálkodó szervezeten kívül az a szervezet is, amelynek gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira a polgári perrendtartás szerint a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni*”.⁷ Ez a rendelkezés nem tekinthető szoros értelemben vett értelmező rendelkezésnek, ugyanis a Btk. nem ad tartalmi választ arra, milyen entitások tekintendők gazdálkodó szervezetnek. Utaló normának minősül csupán azzal, hogy explicit kifejezésre juttatja a háttérnormaként alkalmazandó törvényt, annak megállapításán azonban nem terjeszkedik túl. A fogalmi kereteket kitöltő háttérnorma a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.). A Btk. említett rendelkezése értelmében a Pp. 7. § (1) bekezdésének 6. pontja tölti meg tartalommal a gazdálkodó szervezet fogalmat. Eszerint „*gazdálkodó szervezet: a gazdasági társaság, az európai részvénytársaság, az egyesülés, az európai gazdasági egyesülés, az európai területi társulás, a szövetkezet, a lakásszövetkezet, az európai szövetkezet, a vízgazdálkodási társulat, az erdőbirtokossági társulat, a külföldi*

⁶ Jsztb. 1. § (1) bekezdés 1. pont

⁷ Btk. 459. § (1) bekezdés 8. pont

székhelyű vállalat magyarországi fióktelepe, az állami vállalat, az egyéb állami gazdálkodó szerv, az egyes jogi személyek vállalata, a közös vállalat, a végrehajtói iroda, a közjegyzői iroda, az ügyvédi iroda, a szabadalmi ügyvivői iroda, az önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, a magánnyugdíjpénztár, az egyéni cég, továbbá az egyéni vállalkozó, emellett gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataiban az állam, a helyi önkormányzat, a költségvetési szerv, jogszabály alapján a költségvetési szervek gazdálkodására vonatkozó szabályokat alkalmazó egyéb jogi személy, az egyesület, a köztestület, valamint az alapítvány.”⁸

A Btk. tehát a fióktelepet is külön entitásként, gazdálkodó szervezetként kezeli, melynek tekintetében bűncselekményt lehet elkövetni. Az, hogy ez koherens-e a jogi személyek büntethetőségére vonatkozó külön törvényben meghatározott jog személy meghatározással, arra a következőkben kívánok részletesen rámutatni.

Kiindulásként a jogi személyekről szóló térben és időben rendkívül gazdag szakirodalomból Papp álláspontját kiragadva a jogi személy következő legfontosabb jellemzőit érdemes kiemelni: *„a jogi személy elkülönült vagyonnal rendelkezik, a jogi személy tulajdona nem azonos az őt alkotók/tagok tulajdonával, vagyonával (tulajdoni elkülönítés elve). A jogi személy elkülönült vagyonából adódik önálló vagyoni felelőssége: a jogi személy kötelezettségeiért, tartozásaiért a jogi személy köteles helytállásra, az őt alkotók/tagok nem.*

Az önálló vagyonból és az állandó szervezetről adódik az alapítóktól való függetlenedés: az alapító jogalanyok a jogi személy későbbi működésére nem bírnak hatással.”⁹

3. A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény

A törvényt, annak megalkotását követően, jelentős kritikák érték. Sárközy Tamás szerint *„a törvény nem teremt igazi büntetőjogi felelősséget. Az intézkedések olyan jellegűek, amelyeket a cégbíróság vagy közigazgatási hatóságok már eddig is megtehettek a jogi személyekkel szemben. Az újdonság valójában eljárásjogi jellegű: az intézkedéseket büntetőeljárás keretében büntetőbíróság szabja ki, az eljárás a természetes személlyel szemben folyik, a jogi személy pedig a törvény által nem definiált sajátos ügyfél. Tovább haladva megfogalmazza, hogy a büntetőbíróság büntetőeljárás keretében polgári jogi és igazgatásrendészeti jellegű szankciókat alkalmaz, objektív alapon, amely a jogállamiság szempontjából vitatható.”¹⁰*

Sántha szerint *„a magyar törvényhozó által megvalósított megoldás ún. intézkedési modellnek nevezhető, amely a jogi személlyel szemben alkalmazható jogkövetkezményt nem büntetésként szabályozza, amelynek feltétele lenne a büntetőjogi bűnösség, hanem a jogi személlyel szemben büntetőjogi intézkedések sajátos típusát alakítja ki. Nem nehéz a szerző szerint azt sem észrevenni, hogy a jogszabály szövegezése rendkívül óvatos, többféle dogmatikai értelmezés előtt is nyitva hagyja az utat. Ennek ellenére az nyilvánvaló, hogy a törvény nem csupán a bűnösség, elkövető, terhelt kategóriáit mellőzi a jogi személlyel összefüggésben,*

⁸ Ld. még Molnár, 2020. 74.

⁹ Papp 2014. 151.

¹⁰ Sárközy 2002. 449-456.

hanem kerüli a „jogi személy büntetőjogi felelőssége” terminológiát is, ezt a törvény címe is kifejezi. A törvény által megvalósított modell elméletileg a felelősség kategóriáját figyelmen kívül hagyja, e problémát lényegében megkerüli. Magyarozatként szolgálhat, hogy nem a szervezet felelősségéről, hanem szankcionálhatóságáról van szó, azaz arról, hogy a jogi személlyel szemben büntetőjogi szankciót lehet alkalmazni, a szankció alkalmazásának alapja, indoka pedig a bűncselekményt megvalósító természetes személyhez fűződő – negatívan értékelendő – kapcsolata, illetve a jogi személy illegális gazdagodása. Rendkívüli előnye ennek a megoldásnak, hogy a legnagyobb kihívást jelentő dogmatikai problémákat elkerüli, és a legóvatosabban, a legbiztonságosabban fogalmaz.”¹¹

Az vizsgálatom szempontjából legfontosabb kérdésre Baksy akként mutat rá, mely szerint az „egyik alapvető kérdés „a büntetőjogi értelemben vett jogi személy”, amelynek fogalmát az értelmező rendelkezések határozzák meg. Eszerint jogi személynek minősül a törvény alkalmazásában minden szervezet, és annak önálló képviseleti joggal rendelkező szervezeti egysége is, amelyet jogszabály jogi személyként ismer el, valamint az a szervezet, amely a polgári jogi viszonyok önálló jogalánya lehet, és a tagoktól elkülönült vagyonnal rendelkezik, ideértve a Ptk. szerinti előtársaságokat.”¹² Álláspontja szerint a törvény által alkalmazott definíció a polgári jogihoz képest egyszerre szűkebb és tágabb is. Szűkebb, mert a polgári jogi jogi személy kategóriából kiemel egy bizonyos kört, és velük szemben nem teszi lehetővé büntetőjogi intézkedés alkalmazását. Tágabb, mert magában foglal egyéb szervezeteket is, amelyek a polgári jogi viszonyok önálló jogalanyai lehetnek. „Három kategóriára oszthatjuk azon jogi személyeket, akikkel szemben a törvény alapján büntetőjogi intézkedésekre sor kerülhet.

a) Az első csoportba tartoznak a polgári jog által jogi személyként elismert szervezetek, magánjogi (pl. jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaságok, szövetkezetek, alapítványok, illetve egyházak, pártok, egyesületek) és közjogi (pl. közhasznú testület, közalapítvány) jogi személyek egyaránt. A közjogi jogi személyek köréből azonban kizárja a törvény a magyar államot, a külföldi államokat, az Alaptörvényben felsorolt intézményeket (pl. Országgyűlés, Alkotmánybíróság, önkormányzatok), az Országgyűlés Hivatalát, a Köztársasági Elnök Hivatalát, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalát, a jogszabály alapján közhatalmi, állam- és önkormányzati igazgatási feladatokat ellátó szerveket, valamint a nemzetközi szerződéssel létrehozott nemzetközi szervezeteket.”¹³

„b) A második csoportba kerülnek a fent meghatározott, polgári jog által jogi személyként elismert szervezetek olyan szervezeti egységei, amelyek önálló képviseleti joggal rendelkeznek és jogszabály őket jogi személyként ismeri el. Főszabály szerint a jogi személy szervezeti egysége nem jogi személy, de ha a Ptk. lehetővé teszi, a létesítő okirat rendelkezhet jogi személlyé nyilvánításáról, feltéve, hogy a szervezeti egység az alapítóktól és a jogi személytől elkülöníthető szervezettel és vagyonnal rendelkezik.”¹⁴

„c) Végül a harmadik csoportot azok a szervezetek alkotják, amelyek polgári jogi viszonyok önálló alanyai lehetnek, és a tagoktól elkülönülő vagyonnal rendelkeznek. Itt kerül sor a jogi

¹¹ Sántha 2004. 108.

¹² Baksy 2015. 16.

¹³ Baksy 2015. 16.

¹⁴ Uo. 18.

személyek körének bővítésére a polgári joghoz képest. Ilyen szervezetek voltak korábban a jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok, azonban a hatályos Ptk. szerint már valamennyi gazdasági társaság jogi személyiséggel rendelkezik. Ide kell érteni az előtársaságokat.”¹⁵

Álláspontom szerint egyértelmű, hogy a fióktelep, mint gazdálkodó szervezet a törvény hatálya alá kellene, hogy tartozzon. Ennek azonban ellentmond többek között az is, hogy a jogszabály címe: *a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről*, emellett a Jszbt. jogi személyeket definiál a hivatkozott rendelkezésében. Az Ftv. szerint azonban a külföldi vállalkozás nem csak jogi személy lehet, hanem jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, továbbá más olyan vállalkozó is, aki külföldön céggel rendelkezik, illetve gazdasági nyilvántartásban szerepel.

A fentiekből adódik tehát a kérdés: egy nem jogi személy szervezet jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeti egysége felelősségre vonható-e büntetőjogi szempontból a hazai szabályozás szerint?

Ahhoz, hogy erről érdemben vizsgálódni tudjunk, meg kell értenünk a jogalkotó szándékát, motivációját, célját. A hivatkozott törvényhez fűzött Indoklás e tekintetben jelentős támpontot nyújt.

Az Indoklás rögzíti, hogy a hatályos magyar Büntető Törvénykönyv szerint bűncselekményt csak természetes személy követhet el és a büntetőjogi felelősség egyéni felelősség.

„*A jogi személy büntetőjogi felelősségét kívánja intézményesíteni az Európai Unió pénzügyi érdekeinek védelméről szóló egyezmény-tervezet, a Corpus Juris (CJ) is, A CJ rendelkezései szerint az ott meghatározott bűncselekményeket elkövethetik jogi személyek és olyan szervezetek is, amelyek a törvény szerint jogalanyisággal és saját vagyonnal rendelkezhetnek, ha a bűncselekményt a jogi személy vagy szervezet valamely szerve, képviselője vagy bármely más a jogi személy nevében cselekvő, avagy tényleges döntési kompetenciával rendelkező személy a jogi személy érdekében követte el.*

A CJ azt is kimondta, hogy a jogi személy vagy más szervezet büntetőjogi felelőssége nem zárja ki a természetes személyek tettesként, felbujtóként vagy bűnsegédként való büntethetőségét ugyanazon cselekmény miatt.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének a határokon átnyúló szervezett bűnözés elleni Egyezménye a jogi személyek hatékony, arányos és visszatartó erejű szankcionálását írja elő annak a hangsúlyozásával, hogy a jogi személy felelőssége lehet büntetőjogi, polgári jogi vagy közigazgatási. A jogi személy szankcionálására vonatkozó többi egyezmény, ill. közös fellépés sem írja elő kötelezően a büntetőjogi szankció alkalmazását. Mégis, az Európai Unió tagállamainak a többségénél a jogi személy büntetőjogi szankcionálása már létező jogintézmény és előkészületek történtek más államokban is a büntetőjogi szankcionálás bevezetésére.”¹⁶

¹⁵ Uo. 18.

¹⁶ Jszbt. Általános indoklása

Sántha meghatározása szerint: „Az egyik legfontosabb kérdés a jogi személy (és vizsgálatom szempontjából a fióktelep) büntetőjogi felelősségének kérdése, amellyel összefüggésben azonban problémaként merül fel, hogy miként egyeztethető össze a jogi személy büntetőjogi felelőssége az egyéni felelősség elvével, a kétszeres értékelés (kétszeres büntetés) tilalmával, és a bűnösségen alapuló (egyéni felelősség) elvével, illetve a büntetőjog ultima ratio jellegével.”¹⁷ Erre a kérdésre az indoklás a következő választ adja:

„A törvény megalkotásának indoka tehát az volt, hogy Magyarországnak eleget tegyen nemzetközi szerződésekből fakadó kötelezettségének és a jogharmonizációból fakadó feladatának a jogi személy hatékony, arányos és visszatartó hatású szankcionálásának a bevezetésére. A törvény kiindulópontja szerint a jogi személynek nincs önálló büntető anyagi jogi jogalanyiséga, tehát a jogi személy nem válik elkövetővé, továbbá a jogi személy sajátos büntetőjogi felelőssége főszabályként nem önálló, hanem származékos: büntetőjogi szankcionálására csak akkor nyílik lehetőség, ha van olyan természetes személy, akivel szemben büntetőeljárást lehet folytatni, és e természetes személy hagyományos értelemben vett büntetőjogi felelősségéhez kapcsolható a jogi személy büntetőjogi szankcióval sújtása.

A büntetőeljárás a természetes személlyel szemben folyik, az eljárásnak a természetes személy az alanya, így a jogi személlyel szemben a hagyományos értelemben vett büntetőeljárás nem folyik; a jogi személy az eljárásban nem terhelt, vele szemben nyomozást elrendelni, folytatni, megszüntetni, vádat emelni, vádemelés helyett más ügyészi jogkörbe tartozó szankciót alkalmazni nem lehet.”¹⁸

Véleményem szerint elképzelhetetlen az a helyzet, hogy egy fióktelep „által” Magyarországon elkövetett bűncselekmény vagy ne minősüljön bűncselekménynek, mert a fióktelep nem tartozik a törvény hatálya alá, vagy az alapító jogi személy legyen közvetlenül büntethető. Ebben az esetben az alapvető jogbiztonság sérülne, hiszen az alapító egy külföldi honosságú és székhelyű jogi személy, melyet az adott külföldi jog szabályai szerint alapítottak, aszerint működik és az ottani törvényeknek kell megfelelnie. A magyar törvények a fióktelepre vonatkoznak, és az általa (illetve természetes személy képviselője által) elkövetett bűncselekményekért a fióktelep tehető felelőssé.

Ezt alapozza meg az is, miszerint a törvény feltételként fogalmaz meg egy természetes személy által elkövetett szándékos bűncselekményt, melyet a fióktelep fogalmilag nem követhetne el, csak annak természetes személy képviselője. Ennek megfelelően nem taxatív meghatározott bűncselekmények esetében van lehetőség a jogi személlyel szemben büntetőjogi intézkedés alkalmazására, hanem bármely szándékos bűncselekmény esetén.

Azon túlmenően, hogy természetes személynek kell a bűncselekményt elkövetnie, a törvény feltételként szabja, hogy az elkövetés a jogi személy – és véleményem szerint ennek megfelelően közvetlenül a fióktelep és közvetve az alapító külföldi vállalkozás – javára előny szerzését célozta vagy eredményezze, vagy a bűncselekményt jogi személy – és így a fióktelep – felhasználásával kövessék el. Ha tehát az elkövető kizárólag a saját érdekében, saját haszonszerzése céljából követi el a bűncselekményt, és ez a jogi személy – így álláspontom

¹⁷ Sántha 2004. 22.

¹⁸ Jszbt. Általános indoklása

szerint közvetlenül a fióktelep és közvetve az alapító külföldi vállalkozás – oldalán nem eredményez előnyt, akkor a jogi személy és a fióktelep nem vonható felelősségre, kizárólag a természetes személy elkövető.

Az elkövető lehet a jogi személy vagy a fióktelep vezető tisztségviselője vagy képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, illetve tisztségviselője, cégvezetője, felügyelőbizottságának tagja, illetve ezek megbízottja.

Szükséges feltétel, hogy a jogi személy vagy közvetlenül a fióktelep tevékenységi körében kövesse el a bűncselekményt, és hogy a bíróság a természetes személy elkövetővel szemben büntetést szabjon ki, megrovást vagy próbára bocsátást alkalmazzon, elkobzást vagy vagyonekobzást rendeljen el.

Baksy szerint tehát „*a jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazásának lényege, hogy a természetes személy cselekményét a jogi személynek számítják be, az megteremti a jogi személy helytállási kötelezettségét, s ez a közöttük lévő kapcsolaton és a jogi személy oldalán bekövetkezett/célt az előnyön alapul. A két felelősség – a természetes és a jogi személyé – egymás mellett áll, mindkettőjükkel szemben alkalmazható szankció*”¹⁹.

a) A Jszbt. a jogi személyekkel szemben alkalmazható intézkedésként akkor alkalmazza a jogi személy megszüntetését kötelező jelleggel, ha a jogi személy és ekképpen a fióktelep gazdasági tevékenységet egyáltalán nem folytat és a jogi személyt bűncselekmény elkövetésének leplezése céljából hozták létre, vagy a jogi személy tényleges tevékenysége bűncselekmény elkövetésének leplezését szolgálja.

Érdeemes megvizsgálni, hogy a jogi személy megszüntetését miként lehet alkalmazni fióktelepek esetén. Annak ellenére, hogy a fióktelep nem jogi személy, mégis lehetséges annak megszüntetése büntetőjogi intézkedésként, mellyel így közvetlenül a fióktelepet, közvetve viszont az alapítót szankcionálják. Az természetesen nem lenne megfelelő és jogszerű megoldás, ha az alapító jogi személy megszüntetését rendelné el a bíróság. Abban az esetben, ha a fióktelep képviselője követi el a bűncselekményt, a fióktelep érdekkörében, közvetlenül a fióktelepnek okozva vagyoni előnyt, akkor a fióktelep megszüntetése lehet indokolt.

A fióktelepek jogalanyiségének szempontjából itt az merül fel kérdésként, mennyiben lehet korlátozni a vállalkozás szabadságát, illetve a társasági tagsághoz való jogot. A kérdés azért nagyon releváns a fióktelepek szempontjából, mert ez korlátozhatja a másodlagos letelepedés jogát, így uniós jogot sérthetne a rendelkezés. Vizsgálat tárgyát képezheti, hogy ebben az esetben az alapító külföldi vállalkozás mennyiben felelős az önálló gazdálkodási joggal, rábízott vagyonnal, jog- és perképeséssel rendelkező jogalany természetes személy képviselőinek cselekedeteiért. Véleményem szerint lehet korlátozni az alapító jogi személy másodlagos letelepedési jogát, ha a fióktelepet egyértelműen bizonyítható módon bűncselekmény elkövetésének leplezése céljából hozták létre, vagy a jogi személy tényleges tevékenysége bűncselekmény elkövetésének leplezését szolgálja. Ez nem a másodlagos letelepedési jog gyakorlása, hanem uniós és tagállami szinten is bűncselekménynek minősül, továbbá az Ftv. szerint e célra természetesen fióktelep nem is alapítható.

¹⁹ Baksy 2015. 26.

Itt érdemes ismét felidézni Sárközy kritikai észrevételeit; „a jogi személy megszüntetésének végrehajtása tárgyában hozott rendelkezései is rendkívül ellentmondóak. A 26. § (1) bekezdése szerint, miután a megszüntetést jogerősen a büntető bíróság kimondta, meg kell keresnie a jogi személyről nyilvántartást vezető bíróságot. Ez a cégjogi alany társaságok, szövetkezetek és más hasonló alakulatok esetén a cégbíróság, egyesületek és alapítványok esetében pedig a rendes polgári bíróság – mint már említettük a probléma mindenekelőtt az, hogy a magyar jogban bírósági nyilvántartásba nem vett jogi személyek is találhatóak. Visszatérve a megszüntetés intézkedésére, ezzel kapcsolatban megalapozottan lehet felvetni az Alkotmánybíróság által gyakran vizsgált "szükségesség" és "arányosság" kritériumát. A bűncselekmény leplezése érdekében való létrehozás, illetve bűncselekményt leplező működés ugyanis jogszabályba ütközik, tehát polgári jogilag is tilos. Szinte valamennyi jogi személyről rendelkező polgári jogi törvény lehetővé, illetve kötelezővé teszi a törvényességi felügyeletet gyakorló bíróságnak – a társasági jogban hivatalból, egyesületi-alapítványi jogban az ügyész indítványára –, hogy a jogszabálysértő működést folytató jogi személyt feloszlassa. Ha pedig ez így van, miért kellene előfeltételként előírni azt, hogy valakivel szemben szándékos bűncselekményért a büntetőbíróság büntetést szabjon ki? Miért kellene továbbá megvárni a garanciális büntetőjogi elvek miatt szükségképp hosszadalmas büntetőeljárás (nyomozás, vádemelés, I. és II. fokú bírósági tárgyalás) lefolytatását? A polgári (cég)bíróság tudniillik jóval korábban, bűncselekménynél csekélyebb jogszabálysértés esetén is megszüntetheti a jogi személyt. A büntetőeljárás "bevárása" esetén a jogi személynek arra is módja van, hogy esetleg a nem jogszerű gazdasági tevékenységét a teljes büntetőeljárás alatt tovább folytassa. A jogi személy megszüntetésének jelentős mértékben történő időbeli eltolása – a büntetőeljárás miatt – az alkotmányos tulajdongaranciákat egyébként is sértheti. Az intézménytípusú jogi személyekkel (pl. alapítvány) szemben ugyanis a személyegyesülési típusú jogi személyeknél (gazdasági társaság, szövetkezet, egyesület) a tagok változhatnak. A jogi személybe a bűncselekmény elkövetése után belépett új tagok törvényes érdekeit jelentősen sértheti a jogi személy évekkel később történő büntetőbírói megszüntetés – pl. a tőzsdén részvényt vásárló részvényeseket.”²⁰

b) A jogi személy tevékenységének korlátozása álláspontom szerint a fióktelepek esetében is megfelelően alkalmazható intézkedés. Tekintettel arra, hogy a fióktelep önálló cégforma, így meghatározott, bejegyzett és szükség szerint engedélyezett tevékenységi körökkel rendelkezik, így a fióktelep adott tevékenységi körét vagy akár az összeset korlátozni lehet.

A bíróság határozatától függően a jogi személy – és így a fióktelep – nem végezhet nyilvános felhívás alapján betétgyűjtést, nem vehet részt közbeszerzési eljárásban, nem köthető vele koncessziós szerződés, nem minősíthető közhasznú szervezetté, nem részesülhet központi vagy helyi önkormányzati költségvetés, elkülönített állami pénzalapok, külföldi állam, az Európai Közösségek vagy más nemzetközi szervezet által céljelleggel nyújtott támogatásban.

c) A pénzbírság szintén a bíróság mérlegelésén alapuló intézkedése, melynek alkalmazhatósága a fióktelepek esetében véleményem szerint megfelel a jogszabályoknak és a jogalkotó szándékának is. Habár a pénzbírság mértékét a Jsztb. pontosan meghatározza, illetve, ha az mégsem határozható meg pontosan, akkor becslés alkalmazását írja elő. Fióktelep esetében felvetődik az a kérdés, hogy csak a fióktelep vagyoni helyzetét kell ilyen esetben

²⁰ Sárközy 2002. 449-456.

vizsgálni, vagy az alapító külföldi vállalkozását is? Tekintettel arra, hogy a fióktelep az alapítótól eredő vagyonával a működése alatt önállóan rendelkezik, így álláspontom szerint a fióktelep vagyoni helyzetét kell alapul venni a bíróság összegének megállapításánál. A bíróság kiszabásával közvetlenül a fióktelep vagyona csökken, ez azonban közvetve az alapító vagyonát is érinti, hiszen a fióktelep működésének megszűnésekor az alapító emiatt kisebb vagyont kaphat vissza.

Fantoly kiemeli: „A törvény nem a jogi személy büntetőjogi felelősségéről szól, hanem megteremti a lehetőségét – meghatározott feltételek mellett – a jogi személyekkel szemben intézkedések alkalmazására. Valójában nem büntetőjogi intézkedések jogi személyekkel szembeni kiszabási lehetőségéről van szó, hanem arról, hogy a büntető bíróság a jogi személyekkel szemben polgári jogi, illetve igazgatásrendészeti jellegű szankciókat alkalmaz objektív alapon a jogi személy, mint önálló jogalany vétkességének vizsgálata nélkül. Így nem a jogi személy felelősségéről, hanem annak szankcionálásáról beszélhetünk.”²¹

Abban az esetben, ha a Jsztb. által meghatározott intézkedések valóban nem büntetőjogi jellegű szankciók, és eredményességük is megkérdőjelezhető, akkor érdemes megfontolni, hogy a Jsztb. alapvető koncepcióját kell-e újragondolni, vagy más, új típusú intézkedéseket kellene bevezetni, továbbá ki kell-e terjeszteni a tárgyi hatályát. Mindamellett azonban, ha új koncepció alakulna, vagy új intézkedéseket dolgoznának ki, esetleg vezetnék be, akkor is mindenképp érdemes azzal is érdemben foglalkozni, miként lehet a jogi személyek büncselekményeit, a vállalati bűnözést visszaszorítani.

„Az egyik lehetséges megoldás erre a problémára az, hogy az ellenőrző hatóságoknak nagyobb rálátást és befolyást engedünk a vállalat belső döntési mechanizmusára, és olyan átláthatósági szabályokat fogalmazunk meg jogi követelményként, amelyek megelőzhetik a lehetséges jogsértéseket, vagy azokat legalábbis láthatóvá teszik. Ez egyúttal szemléleti változást is feltételez: a jogi normáknak, sőt az „üzleti etika” szabályainak való megfelelés igényének át kell hatnia minden egyes döntést és tranzakciót. Ezt a megközelítést nevezzük összefoglaló néven *compliance-nek*.”²²

„A törvény személyi hatálya meghatározásakor a jogalkotó a „jogi személy” polgári jogi fogalmát vette alapul, kibővítve azt az önálló jogalanyisággal és elkülönült vagyonnal rendelkező szervezetekkel, valamint az előtársaságokkal. A jogi személy szankcionálhatóságának vizsgálatakor ugyanis...nem kizárólag a jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaságokkal szemben kívánatos a fellépés, sokkal inkább az egyes személyösszeségek részéről jelentkező önálló entitás, szerves gazdasági-képviselési egység a meghatározó az elkövetői kör megállapítása során.”²³

Hasonló megállapításokra jut Kondorosi és Ligeti, amikor az alábbiakat írják: „A hazai szakirodalomban az 1990-es évek közepétől folyik élénk diskusszió a jogi személy büntetőjogi jogalanyiságáról és büntetőjogi szankcionálhatóságáról. A jogi személy büntetőjogi szankcionálhatósága mellett a következő érvek sorolhatók fel: (i) az egyéni felelősség nehezen tisztázható (a természetes személy elkövető felderítésének nehézsége), (ii) a szervezet

²¹ Fantoly 2008. 193.

²² Györy-Inzelt 2019. 474.

²³ Fantoly 2008. 193-194.

könnyebben felelősségre vonható, (iii) a polgári és államigazgatási jogi szankciók alacsony hatékonysága, (iv) a jogi személy is lehet erkölcstelen, illetve a jogi személy erkölcse is a büntetőjog által befolyásolható a legjobban. A jogi személyek büntetőjogi jogalanyiségének megteremtése elleni érvek: (i) az egyéni felelősség tisztázható, (ii) a szervezet felelősségre vonása könnyebb a polgári jogban, (iii) a polgári és az államigazgatási szankciók hatékonyságát kell növelni, (iv) a jogi személyek erkölcstelenségével szemben társadalmi és politikai eszközökkel kell fellépni, (v) garanciális büntetőjogi alapelveket sért (nulla poena sine crimine), (vi) az állam mint jogi személy felelősségének megoldatlansága.

Problematikus lehet a gyakorlatban, hogy a jogi személyek jogi személynek minősülő szervezeti egységei esetében a megszüntetés, illetve a tevékenységkorlátozás csak a szervezeti egységre nézve irányadó-e, vagy az egész szervezetre, illetve, ha igen, hogyan lehet végrehajtani.”²⁴

4. Következtetések

Álláspontom szerint a fióktelepek vonatkozásában is teljesülnek a Jszbt. büntethetőségi feltételei az alábbiak szerint:

- a) a fióktelep a büntetőjogi felelősségre vonás szempontjából a jogi személyekkel egy megítélés alá eshet;
- b) a fióktelep felhasználásával követhető el bűncselekmény, ha az a fióktelep javára előny szerzését célozta vagy eredményezte;
- c) a fióktelep rendelkezik olyan vezető tisztségviselővel, vagy a képviselőre feljogosított taggal, alkalmazottal, illetve tisztségviselővel, cégvezetővel, aki a fióktelep tevékenységében bűncselekményt követhet el, vagy akinek a kötelezettségteljesítése a bűncselekmény elkövetését megakadályozhatta volna, vagy a bűncselekményről tudott.

Mindamellett, hogy véleményem szerint a fióktelepek büntethetősége a Jszbt. alapján megállapítható, érdemes és szükséges megvizsgálni, hogy a jogalkotó kívánja-e egyáltalán szankciókkal sújtani a fióktelepeket adott jogsértések esetén.

Tekintettel arra, hogy amint arra többször utaltam, a fióktelep gazdálkodási önállósággal felruházott szervezeti egység, mely saját cégneve alatt önálló gazdasági döntéseket hoz, jogképességével kötelezettségeket vállal, jogokat szerez, perel és perelhető, így az az álláspontom, hogy szükségszerű a fióktelepek önálló felelősségének megállapíthatósága. Ezt egyértelműen alátámasztja, hogy a saját cégnév alatti működés során a fióktelep a rendelkezésére bocsátott vagyonnal önállóan gazdálkodik, azzal az alapító csak a megszűnésekor rendelkezhet, továbbá a szervezeti elkülönültségből fakadóan az esetleges, saját cégnév alatti jogsértésekért elsősorban a fióktelep a felelős mind polgári jogi, mind büntetőjogi szempontból, és csak mögöttesen köteles az alapító helytállni.

Mivel az Ftv. kimondja, hogy a külföldi vállalkozás a fióktelepének létesítése és működtetése során a belföldi székhelyű gazdálkodó szervezetekkel azonos elbánásban részesül,

²⁴ Kondorosi-Ligeti 2008. 657.o.

így a fióktelepnek is ugyanúgy felelnie kell a tevékenysége körében elkövetett bűncselekményekért, mint a belföldi székhelyű gazdálkodó szervezeteknek.

Figyelembe véve, hogy a Jszbt. tárgyi hatálya nem terjed ki a fióktelepekre, így indokoltnak tartom, hogy a törvény hatályát bővítse ki a törvényalkotó oly módon, hogy az a fióktelepeket is egyértelműen tartalmazza.

Felhasznált irodalom

Baksy Emese: A jogi személyek büntetőjogi felelőssége, különös tekintettel a hazai szabályozásra és gyakorlatra. Szakdolgozat, Miskolci Egyetem ÁJTK, 2015.

Fantoly Zsanett: A jogi személyek büntetőjogi felelőssége. HVG-ORAC, Budapest, 2008. 193.o.

Győry Csaba-Inzelt Éva: Fehérgalléros, gazdasági és korrupciós bűnözés. In: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerezsi Klára – Lévay Miklós: Kriminológia, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019. 474.o.

Kondorosi – Ligeti: Az Európai Büntetőjog Kézikönyve. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 657.o.

Molnár Erzsébet: A gazdálkodó szervezet vezetőjének speciális büntetőjogi felelőssége. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2020.

Papp Tekla: Vázlatos áttekintés a jogi személyről az új polgári törvénykönyv apropóján. Szakmai Fórum, 150-151.o. Pro Publico Bono: Magyar Közigazgatás; A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-Tudományi Szakmai Folyóirata, 2014.

Sárközy Tamás: Büntetőjogi intézkedések a jogi személyekkel szemben? (Magyar Jog, 2002/8., 449-456. o.) |Szakcikk Adatbázis (szakcikkadatbázis.hu)

Sántha Ferenc: A jogi személyek, egyéb szervezetek büntetőjogi felelősségének anyagi jogi kérdései. Doktori Értekezés Miskolc, 2004. 22. o.

2001. évi CIV. törvény indoklása a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről

CRIMINAL STATUS OF BRANCHES

In the present study, I basically examined the legal status of the branch from a civil law point of view in the light of the relevant legislation, the relevant legal practice and the fact that we are talking about the legally capable organizational unit, which manages independently, and thus what is its criminal liability status.

I am of the opinion that a branch is an organizational unit without legal personality but with legal capacity, whose criminal liability can be established independently, similarly to legal persons, so that the provisions of the Jszbt. should apply accordingly to it.

In view of the fact that the regulation is incomplete and contradictory in relation to the criminalization of branches, I consider it justified to review the regulation and create the possibility of applying it to branches.